

Uchwała z dnia 4 sierpnia 2005 r., III CZP 51/05

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący)

Sędzia SN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

Sędzia SN Maria Grzelka

Sąd Najwyższy w sprawie ze skargi na czynności komornika sądowego rewiru IV przy Sądzie Rejonowym w Katowicach w sprawie egzekucyjnej IV Km (...) z wniosku Anny G. przeciwko Aleksandrze K. i Jakubowi K. o świadczenie pieniężne, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 4 sierpnia 2005 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Katowicach postanowieniem z dnia 11 kwietnia 2005 r.:

"1. Czy w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego wskutek pozbawienia wykonalności tytułu wykonawczego uregulowanego w art. 825 pkt 2 k.p.c. w sytuacji częściowego ściągnięcia należności pieniężnej objętej tytułem wykonawczym, gdy istniała przeszkoda do wszczęcia i prowadzenia egzekucji, zachodzi podstawa do obciążenia wierzyciela opłatą egzekucyjną obejmującą ściągniętą część należności stosownie do treści art. 59 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.) i czy w takim przypadku podstawę takiego rozstrzygnięcia stanowi art. 43 ustawy co do egzekucji wszczętej przed dniem 5 lutego 2005 r.?,

a w przypadku pozytywnej odpowiedzi na pytanie 1,

2. Czy w takiej sytuacji postanowienie komornika obciążające wierzyciela obowiązkiem uiszczenia opłaty egzekucyjnej podlega wykonaniu w drodze egzekucji po jego uprawomocnieniu bez zaopatrywania go w klauzulę wykonalności stosownie do treści art. 49 zd. 3 ustawy w brzmieniu obowiązującym do 13 listopada 2004 r. i art. 49 ust. 1 zd. 5 ustawy w brzmieniu obowiązującym po tej dacie? "

podjął uchwałę:

Komornik nie jest uprawniony do obciążenia wierzyciela opłatą

egzekucyjną od wyegzekwowanej części świadczenia pieniężnego w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek dłużnika na podstawie art. 825 pkt 2 k.p.c.

Uzasadnienie

(...) Postanowieniem z dnia 8 października 2004 r. Sąd Rejonowy nadał klauzulę wykonalności nakazowi zapłaty wydanemu w postępowaniu upominawczym. W dniu 27 października 2004 r. komornik na wniosek wierzycielki wszczął na podstawie powyższego tytułu wykonawczego egzekucję, w wyniku której doszło do wyegzekwowania kwoty 3606 zł. Na skutek zażalenia dłużnika z dnia 10 listopada 2004 r. Sąd Rejonowy postanowieniem wydanym w tym samym dniu uchylił swoje postanowienie z dnia 8 października 2004 r. o nadaniu nakazowi zapłaty klauzuli wykonalności, a w dniu 1 grudnia 2004 r. oddalił ponowny wniosek wierzycielki o nadanie nakazowi klauzuli wykonalności, stwierdzając, że nie ma ku temu podstaw, okazało się bowiem, iż w dniu 20 maja 2004 r. dłużnicy złożyli sprzeciw od nakazu zapłaty, który pomyłkowo został załączony do niewłaściwych akt, a zatem postanowienie z dnia 8 października 2004 r. nie miało podstaw prawnych. Po uprawomocnieniu się postanowienia z dnia 10 listopada 2004 r. komornik na wniosek dłużnika postanowieniem z dnia 21 stycznia 2005 r. umorzył egzekucję na podstawie art. 825 pkt 2 k.p.c., zwrócił dłużnikowi wyegzekwowaną kwotę 3 606 zł, ustalił na podstawie art. 49 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm. – dalej: „u.k.s.egz.”) opłaty egzekucyjne w wysokości 447,48 zł i wezwał wierzycielkę do ich pokrycia w terminie 14 dni pod rygorem egzekucji.

Oddalając w dniu 25 lutego 2005 r. skargę wierzycielki na powyższe postanowienie komornika obciążające ją opłatami egzekucyjnymi, Sąd Rejonowy uznał, że komornik nie naruszył przepisów prawa, zgodnie bowiem z art. 43 i 49 ust. 1 u.k.s.egz. należała mu się opłata egzekucyjna od wyegzekwowanej części świadczenia, a skoro postępowanie egzekucyjne zostało umorzone ze względu na pozbawienie wykonalności tytułu wykonawczego i wyegzekwowaną kwotę zwrócono dłużnikowi, to kosztami egzekucji powinna zostać obciążona wierzycielka, gdyż w przeciwnym wypadku komornik pozbawiony byłby należnego mu wynagrodzenia.

Rozpoznając zażalenie wierzycielki, zarzucające m.in., że działała zgodnie z prawem i nie może ponosić konsekwencji pomyłki Sądu, w wyniku której okazało się, iż klauzula wykonalności została nadana bezpodstawnie i doszło do umorzenia egzekucji, Sąd Okręgowy w Katowicach powziął poważne wątpliwości prawne przedstawione w pytaniach przytoczonych na wstępie uchwały. (...)

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z powszechnie przyjętym stanowiskiem doktryny i orzecznictwa, zagadnienie prawne przedstawione do rozstrzygnięcia może dotyczyć jedynie takich problemów prawnych, które pozostają w ścisłym związku z rozstrzygnięciem środka odwoławczego (por. m.in. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 lutego 1975 r., I PR 31/75, OSNCP 1975, nr 12, poz. 176). Tej przesłanki nie spełnia drugie z przedstawionych zagadnień prawnych, dotyczy bowiem wykonania w drodze egzekucji postanowienia komornika obciążającego wierzyciela opłatami egzekucyjnymi, przedmiotem zaś zażalenia jest kwestia dopuszczalności obciążenia przez komornika opłatą egzekucyjną od wyegzekwowanej części świadczenia wierzyciela, po umorzeniu postępowania egzekucyjnego na wniosek dłużnika na podstawie art. 825 pkt 2 k.p.c., na skutek uchylenia postanowienia o nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności. Z tego względu, niezależnie od odpowiedzi na pierwsze pytanie, drugie nie mogło być przedmiotem rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego. Z tych samych względów uściślenia wymagało pierwsze pytanie i rozstrzygnięcie, czy w okolicznościach rozpoznawanej sprawy dopuszczalne było obciążenie przez komornika wierzyciela opłatami egzekucyjnymi od świadczenia wyegzekwowanego w toku prawidłowo wszczętej i prowadzonej egzekucji, gdy następnie, w wyniku uchylenia przez Sąd postanowienia o nadaniu tytułowi egzekucyjnemu klauzuli wykonalności, doszło na wniosek dłużnika do umorzenia postępowania egzekucyjnego na podstawie art. 825 pkt 2 k.p.c.

Na wstępie trzeba zaznaczyć, że ze względu na to, iż w rozpatrywanej sprawie egzekucja została wszczęta przed dniem 13 listopada 2004 r., tj. przed wejściem w życie ustawy, z dnia 24 września 2004 r. nowelizującej ustawę o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 236, poz. 2356), zgodnie z art. 4 ust. 1 tej ustawy stosuje się przepisy ustawy o komornikach sądowych i egzekucji w brzmieniu sprzed nowelizacji.

Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji zmieniła zasady wynagradzania komorników oraz zasady i sposób pobierania przez nich opłat za czynności

egzekucyjne. Stanowiąc w art. 43 u.k.s.egz., że za prowadzenie egzekucji i inne czynności wymienione w ustawie komornik pobiera opłaty egzekucyjne, ustawodawca starał się jednocześnie zwiększyć zainteresowanie komorników skutecznością i efektywnością egzekucji przez uzależnienie uzyskiwanych dochodów od wartości realnie wyegzekwowanych świadczeń, choć początkowo, zgodnie z pierwotnym brzmieniem przepisu art. 45 u.k.s.egz., wszczęcie egzekucji świadczeń pieniężnych wymagało wpłacenia przez wierzyciela części opłaty stosunkowej ustalonej od wartości egzekwowanego świadczenia. Kolejne nowelizacje ustawy uchyliły ten obowiązek, doprowadzając do stanu prawnego, w którym komornik nie ma prawa pobierania od wierzyciela jakichkolwiek opłat za wszczęcie egzekucji świadczeń pieniężnych, a pobiera jedynie od dłużnika opłatę stosunkową za dokonaną egzekucję takich świadczeń (art. 45 § 2 u.k.s.egz.). Przepisy omawianej ustawy nie przewidują możliwości pobrania przez komornika od wierzyciela opłaty egzekucyjnej od egzekucji świadczeń pieniężnych w jakiegokolwiek sytuacji związanej z postępowaniem egzekucyjnym, także w razie umorzenia tego postępowania niezależnie od przyczyn i podstawy umorzenia.

Z art. 45 ust. 2, art. 49 zdanie drugie oraz art. 59 ust. 1 u.k.s.egz. wynika, że komornik może obciążyć opłatami od egzekucji świadczeń pieniężnych tylko dłużnika – w jedynym, uregulowanym w ustawie przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela złożony przed upływem roku od dnia otrzymania wniosku o wszczęcie egzekucji. Z faktu, że inne przyczyny umorzenia postępowania egzekucyjnego nie zostały – w zakresie pobierania opłat egzekucyjnych – uregulowane w ustawie nie wynika, iż chodzi o lukę w prawie ani że w tych sytuacjach komornik może tymi opłatami obciążyć wierzyciela. Przeciwnie, niezamieszczenie w ustawie odpowiednika § 6 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 czerwca 1991 r. w sprawie taksy za czynności komorników (Dz.U. Nr 62, poz. 264 ze zm.), przyznającego komornikowi prawo do wyegzekwowania na swoją rzecz od wierzyciela opłat niepobranych od dłużnika, w powiązaniu ze wskazanymi wyżej regulacjami dotyczącymi pobierania przez komornika opłat egzekucyjnych, zawartymi w ustawie o komornikach sądowych i egzekucji, wskazuje, że ustawodawca świadomie uprawniał komornika do pobierania opłat egzekucyjnych od egzekucji świadczeń pieniężnych w każdej sytuacji tylko od dłużnika, nie dając mu prawa do obciążania nimi wierzyciela. Uprawnienia takiego nie przyznaje komornikowi także art. 770 k.p.c., który dotyczy kosztów egzekucji

należnych wierzycielowi od dłużnika i nie może być podstawą do wydania przez komornika postanowienia obciążającego wierzyciela opłatami egzekucyjnymi na swoją rzecz.

Trzeba zatem stwierdzić, że również w sytuacji, do jakiej doszło w rozpoznawanej sprawie, w której egzekucja została wszczęta na podstawie wydanego przez sąd tytułu wykonawczego i doprowadziła do wyegzekwowania od dłużnika części świadczenia, komornik – zgodnie z art. 45 ust. 2 u.k.s.egz. – powinien pobrać od dłużnika odpowiednią opłatę stosunkową także przy umorzeniu postępowania egzekucyjnego na wniosek dłużnika na podstawie art. 825 pkt 2 k.p.c. z powodu uchylenia przez sąd postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, nie miał bowiem podstawy prawnej do nałożenia na wierzyciela obowiązku uiszczenia tej opłaty.

Jak podkreślał wielokrotnie Sąd Najwyższy (por. m.in. uchwała składu siedmiu sędziów z dnia 27 listopada 1986 r., III CZP 40/86, OSNCP 1987, nr 5-6, poz. 71, uchwały z dnia 28 lutego 1995 r., III CZP 20/95, OSNCP 1995, nr 5, poz. 83, z dnia 19 lipca 1996 r., III CZP 80/96, OSNC 1996, nr 11, poz. 148 i z dnia 28 kwietnia 2004 r., III CZP 16/04, OSNC 2005, nr 6, poz. 103, oraz postanowienie z dnia 9 września 1987 r., III CRN 233/87, OSNCP 1989, nr 10, poz. 161), jakkolwiek komornik jest zobowiązany do ustalenia kosztów egzekucji, to jednak nie jest uprawniony do oceny, czy istniały podstawy do jej wszczęcia, jeżeli wierzyciel łącznie z wnioskiem złożył tytuł wykonawczy uprawniający do wszczęcia egzekucji przeciwko dłużnikowi. Nie jest zatem uprawniony do oceny, czy istnieją podstawy do obciążenia wierzyciela kosztami postępowania egzekucyjnego, co może uczynić tylko sąd rozpoznający skargę dłużnika na obciążenie go przez komornika opłatami egzekucyjnymi. Ustawodawca nie przewidział możliwości dokonywania przez komornika ustalenia i oceny okoliczności koniecznych do stwierdzenia, czy zasadne było wszczęcie przez wierzyciela egzekucji, a przy jej umorzeniu na podstawie np. art. 825 pkt 2 k.p.c., czy doszło do tego z przyczyn leżących po stronie wierzyciela. Ustaleń tych i oceny może dokonać jedynie sąd, rozważając wszystkie okoliczności sprawy, w tym zasadność wszczęcia egzekucji i przyczyny jej umorzenia.

Jak wskazał Sąd Najwyższy w uchwałach z dnia 19 lipca 1996 r., III CZP 80/96 oraz z dnia 6 września 2001 r., III CZP 39/01 (OSNC 2002, nr 4, poz. 45), sąd może, na podstawie art. 13 § 2 k.p.c., stosować przy ocenie, która strona postępowania egzekucyjnego powinna ponieść jego koszty (art. 770 k.p.c.) zasady

określone w art. 98 i nast. k.p.c., a także w drodze analogii art. 20 ust. 2 i art. 11 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm.). Może zatem, w zależności od okoliczności sprawy, uznać, że opłaty egzekucyjne powinny obciążać dłużnika albo wierzyciela, jak również nie obciążyć nimi żadnej ze stron postępowania egzekucyjnego. Ze względu na charakter opłat egzekucyjnych oraz status komornika nie można wykluczyć, że w szczególnych okolicznościach komornik, mimo prawidłowo wszczętej i prowadzonej egzekucji oraz wyegzekwowania części należności, może nie otrzymać opłaty egzekucyjnej, jeżeli nie będzie podstaw do obciążenia nią jednej ze stron. Nie przypadkowo więc ustawodawca nie przewidział możliwości podejmowania w tym przedmiocie decyzji przez komornika i obciążenia opłatami egzekucyjnymi wierzyciela w razie umorzenia postępowania egzekucyjnego, co często wymaga ustalenia i oceny skomplikowanych nieraz okoliczności faktycznych i prawnych, a zatem może należeć jedynie do sądu.

Z tych względów Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale.